

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าวาทกรรมเกี่ยวกับความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย ซึ่งในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วยนวนิยายและเรื่องเล่าชีวิตที่เขียนโดยคนพิการที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึง ๒๕๔๖ มีความสัมพันธ์กับวาทกรรมความพิการในสังคมวัฒนธรรมไทยในแต่ละยุคสมัยที่เป็นบริบทของการประพันธ์งานชิ้นนั้นๆ โดยที่อาจแบ่งช่วงของบริบทดังกล่าวตามความเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมต่างๆในการให้ความหมายกับความพิการออกได้เป็น ๓ ช่วงใหญ่ๆซึ่งเชื่อมโยงกันและอาจมิได้แยกจากกันอย่างเด็ดขาด ได้แก่

๑) ยุคจารีต ซึ่งมีวาทกรรมสำคัญ คือ วาทกรรมทางศาสนาพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วาทกรรมกรรมเก่า และชุดความเชื่อในเรื่อง กรรม บาป-บุญ และการเวียนว่ายตายเกิด วาทกรรมกรรมเก่ามองความพิการเป็นวิบากของกรรมชั่วที่เคยทำไว้และวิบากดังกล่าวอาจเกิดขึ้นข้ามภพชาติตามความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด นอกจากนี้ยังมีคำสอนในเรื่องการทำบุญทำทานและความเมตตาการุณา ซึ่งหากนำไปปฏิบัติอย่างไม่ตระหนักร อาจทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สร้างคนพิการให้กลายเป็นเพียง “วัตถุเพื่อการสงเคราะห์” ได้

๒) ยุคเวทนานิยม-สังคมสงเคราะห์ (๒๔๗๖-๒๕๒๔) ประกอบไปด้วย ๒ ช่วง คือ ยุคการสร้างชาติไทยไปสู่อารยะ (๒๔๗๖-๒๕๐๐) เป็นยุคที่มีการนำเอาวาทกรรมทางการแพทย์และสาธารณสุข และวาทกรรมยูเจนิคส์ ซึ่งเป็นการนำองค์ความรู้จากประเทศตะวันตกเข้ามาใช้ในการควบคุมจัดการร่างกายและจิตใจของพลเมืองให้มีวินัย ทำให้มีการสร้างบรรทัดฐานร่างกายและจิตใจที่ปกติในทางหนึ่ง และในอีกทางหนึ่ง มีการสนับสนุนแนวทางการจัดการคนพิการด้วยการสงเคราะห์ เช่น มีแนวคิดสนับสนุนการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากด้วยการจัดตั้งสถานสงเคราะห์ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่สนับสนุนการช่วยเหลือผู้อ่อนแอ ซึ่งรวมถึงคนพิการด้วย โดยที่ทั้งสองแนวทางนั้น อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมชาตินิยม ซึ่งมีการริเริ่มมาตั้งแต่สมัยเปิดประเทศเพื่อการค้าและรับเทคโนโลยีจากประเทศตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ ซึ่งเห็นว่าพลเมืองที่ดีของประเทศต้องเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ เพื่อจะได้ทำงานสร้างความเจริญให้กับประเทศชาติได้ต่อไป ส่วนพลเมืองส่วนที่ไม่สามารถมีร่างกายเข้ากับบรรทัดฐานเพื่อทำงานในระบบได้ก็จะถูกจัดการโดยการสงเคราะห์ ทั้งสองแนวทางนี้ทำให้เกิดการให้ความหมายกับความพิการที่แตกต่างแต่ก็เชื่อมโยงกัน กล่าวคือ บรรทัดฐานตัวตนปกติที่ถูกสร้างขึ้นโดยวาทกรรมทางการแพทย์ทำให้ความพิการมีความหมายเป็นความผิดปกติ

ความขาด ความบกพร่อง ซึ่งต้องได้รับการรักษาเยียวยาจากแพทย์ และวาทกรรมยูเจนิคส์เพิ่มอคติต่อคนพิการในแง่การตั้งคำถามต่อความเหมาะสมของคนพิการในการมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและอนาคต—ผ่านการสืบทอดพันธุกรรมไปยังรุ่นลูกหลาน ในขณะที่แนวทางการจัดการกับคนพิการด้วยการสงเคราะห์เน้นใช้ไวยาหารของหลักมนุษยธรรม/ศีลธรรม เช่น เมตตากรุณา สร้างบุญกุศล และความน่าสงสารของคนพิการ ซึ่งทำให้คนพิการตกอยู่ในฐานะ “วัตถุเพื่อการสงเคราะห์”

ในช่วงที่สอง คือ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๐ ถึง ๒๕๒๔ วาทกรรมความพิการอยู่ในยุคของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ซึ่งมีพื้นฐานการคิดอยู่บนระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีนิยม ที่มองว่าคนพิการเป็นทรัพยากรแรงงานส่วนหนึ่งของสังคมที่ถูกทำให้เสียไปด้วยความพิการ และดังนั้น จึงต้องมีกระบวนการเพื่อฟื้นฟูให้แรงงานเหล่านี้กลับคืนสู่ระบบอย่างใกล้เคียงกับคนปกติมากที่สุด แนวการมองเช่นนี้ทำให้คนพิการถูกมองอย่างมีอคติว่าเป็น “ภาระของสังคม” ซึ่งเป็นวาทกรรมที่ถูกใช้เป็นอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าวในประเทศไทย ที่เปลี่ยนมาดำเนินระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีมากขึ้น ตามแผนการบริหารประเทศที่เน้น “การพัฒนา” ตามแนวทางของสหรัฐอเมริกาและธนาคารโลก วาทกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพและภาระของสังคม ถูกใช้กับคนพิการมากในช่วงปีคนพิการสากล พ.ศ. ๒๕๒๔ ซึ่งรัฐบาลรับนโยบายจากสหประชาชาติมาจัด เพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปเห็นความสำคัญของคนพิการในแง่ทรัพยากรของชาติที่สูญเสียไปและหันมาสนับสนุนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ แนวทางนี้แม้ดูเหมือนจะให้โอกาสคนพิการ แต่ก็ยังเป็นมุมมองคนพิการอย่างมีอคติ กล่าวคือ เป็นการมองที่มีได้ยอมรับคนพิการให้มีความแตกต่างทางร่างกายจิตใจและการใช้ชีวิต แต่เน้นการจัดการให้คนพิการมีการเข้าใกล้กับบรรทัดฐานตัวตนปกติมากที่สุด ตลอดจนยังให้อำนาจแก่ผู้เชี่ยวชาญต่างๆทางการแพทย์เหนือคนพิการด้วย

๓) ยุคการเติบโตของสิทธิมนุษยชนของคนพิการ (๒๕๒๔-ปัจจุบัน) ที่มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับคนพิการตามแนวทางของสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยที่ความเปลี่ยนแปลงนี้ก็ได้เริ่มจากกระแสความตื่นตัวในเรื่องคนพิการในช่วงปีคนพิการสากลนั่นเอง ท่ามกลางแนวคิดกระแสหลักเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ก็ได้มีการรวมกลุ่มโดยคนพิการเอง เพื่อเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิและสวัสดิการต่างๆ แม้จะเป็นเพียงกระแสเล็กๆในสังคม ในทศวรรษที่ ๒๕๓๐ การเคลื่อนไหวดังกล่าวได้เห็นชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น และมีการใช้ภาษาพูดถึงความพิการในแง่สิทธิมากขึ้น เนื่องจากมักเป็นการเรียกร้องทางด้านกฎหมาย ซึ่งผูกโยงกับเรื่องสิทธิ ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ความเคลื่อนไหวดังกล่าวได้ปรากฏในด้านวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระแสพหุวัฒนธรรมจากการเติบโตของภาคประชาสังคม แม้แนวคิดในกระแสหลักจะยังเป็นด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ แต่ก็ได้มีความพยายามจากกลุ่มคนพิการบางส่วน ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคล

และกลุ่มองค์กร ที่พยายามรณรงค์ให้คนทั่วไปเกิดความเข้าใจความคิดและลีลาการดำเนินชีวิตแบบคนพิการเองที่มีใช้ความพยายามจะต้องเป็นเหมือน “คนปกติ” เป็นการสร้างการปรากฏของคนพิการในปริบททลสาธารณะจากจุดยืนของคนพิการ เช่น การรณรงค์การใช้ไม้เท้าขาวของคนตาบอดในที่สาธารณะ ของสมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย เพื่อรณรงค์ให้คนทั่วไปเข้าใจวิธีการเดินทางแบบคนตาบอดมากยิ่งขึ้น การจัดทำรายการทางโทรทัศน์หลายรายการที่มีคนพิการเป็นผู้ผลิต ดำเนินรายการ และมีวัตถุประสงค์เพื่อคนพิการ เช่น รายการท่องเที่ยว “เซด อะรวาน์ เดอะ เวิร์ลด์” ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๕ ซึ่งเป็นรายการท่องเที่ยวที่มีพิธีกรคนหนึ่งเป็นคนพิการ และจะสาธิตถึงวิธีการเดินทางและเคลื่อนไหวในสถานที่ต่างๆของคนพิการที่นั่งรถเข็นในฐานะส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว รายการ “จับขั้วมาคุย ตะลุยกสิบทิศ” ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๑๑ ที่เป็นรายการ “คุยข่าว” ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับรายการประเภทนี้ในกระแสหลัก แต่ดำเนินรายการโดยคนพิการและเลือกประเด็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับคนพิการและสิทธิคนพิการมานำเสนอ หรือในการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาพาราลิมปิกส์ที่จะมีวิทยากรจากสมาคมนักกีฬาคนพิการแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นคนพิการ มาให้ความรู้แก่ผู้ชมเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของกีฬาที่แข่งขันโดยคนพิการว่ามีความแตกต่างจากกีฬาโดยทั่วไปอย่างไร นอกจากนี้ ยังมีเว็บไซต์ที่ดำเนินการโดยกลุ่มคนพิการเอง ทั้งของกลุ่มองค์กรต่างๆและของภาคเอกชน สิ่งเหล่านี้แสดงถึงความพยายามในการสร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับคนพิการในปริบททลสาธารณะ ที่ความพิการเป็นรูปแบบหนึ่งของการดำเนินชีวิต มิใช่อุปสรรคที่ต้องกำจัดหรือปรับปรุงเช่นยุคก่อนๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า วาทกรรมหลักๆที่สำคัญในสังคมไทยเกี่ยวกับคนพิการในยุคสมัยใหม่ ได้แก่ วาทกรรมทางการแพทย์ และต่อมาคือ วาทกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ซึ่งทำงานอยู่บนพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี ที่เติบโตพร้อมๆกันกับการเติบโตของชนชั้นกลาง ที่ให้ความหมายของความพิการในแง่ของการเป็นความขาด ความบกพร่อง ที่ต้องการการรักษา และต่อมา คือ ฟื้นฟู ให้มีสภาพใกล้เคียงกับปกติมากที่สุด วาทกรรมหลักอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกันได้แก่ วาทกรรมเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่เน้นการทำงาน แข่งขันกันในระบบ และให้คุณค่าคนกับการทำงานดังนั้น ซึ่งทำให้คนพิการที่ไม่อาจทำงานในระบบที่ไม่เอื้อให้กับคนทุกกลุ่ม ต้องกลายเป็น “ภาระของสังคม” ไป แต่วาทกรรมเชิงศาสนา คือ ความเชื่อเรื่องกรรม และการเวียนว่ายตายเกิด และความเมตตากรุณาต่อผู้ตกทุกข์ได้ยาก และวาทกรรมที่เกี่ยวข้องคือ วาทกรรมการสงเคราะห์ ซึ่งมีความเวทนาสงสารเป็นเครื่องมือสำคัญนั้น ก็ยังทำงานอยู่ในสังคมโดยตลอดเช่นกัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นในเชิงสนับสนุนวาทกรรมหลัก ชับเน้นให้เห็นถึงความด้อยของความพิการ ตลอดจนความเป็นโศกนาฏกรรมที่เลี่ยงไม่ได้ แต่ยังคงเป็นวาทกรรมรอง เนื่องจากภายใต้กระบวนการทำประเทศให้

ทันสมัย หรือมีอารยธรรม แบบตะวันตก วิทยาการจากประเทศเหล่านั้น เช่น การแพทย์และสาธารณสุข การฟื้นฟูสมรรถภาพ ยูเจนิคส์ ย่อมถูกเชิดชูว่าแสดงถึงความทันสมัย ก้าวหน้า ในขณะที่ความคิดดั้งเดิมที่มีมาย่อมถูกลดความสำคัญลงไป แต่ก็มีได้หายไป เพียงแต่ทำงานในลักษณะคลื่นใต้น้ำที่อาจมองไม่เห็นจากด้านนอก แต่ก็มีพลังพอที่จะช่วยผลักดันให้กระแสแห่งการจัดการกับความ เป็นอื่น ยังคงเคลื่อนที่ไปได้ จนมาในช่วงหลัง ๒๕๒๔ เป็นต้นมา จึงเริ่มมีเสียงใหม่ๆ ในการเมืองของคณาพิการ ได้แก่ วาทกรรมลัทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นคลื่นที่ค่อยๆ พัดมาที่ละเล็กละน้อย แต่ค่อยๆ สะสมกำลังขึ้นมาเรื่อยๆ ถึงปัจจุบัน ท่ามกลางคลื่นลูกใหญ่ที่ยังคงอยู่ คือวาทกรรมที่อิงอยู่กับการแพทย์และระบบเศรษฐกิจแบบเดิมๆ และวาทกรรมเชิงศาสนา ซึ่งยังคงทำงานข้างใต้อยู่เสมอๆ หากมองในภาพรวม น่าจะกล่าวได้ว่า วาทกรรมความพิการมีความเปลี่ยนแปลงจากการปิดกั้นคณาพิการไม่ให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จากการมองว่าเป็นความผิดปกติ การห้ามการมีคู่ครองและมีบุตร การสงเคราะห์ช่วยเหลือแต่ให้อยู่พ้นจากที่ทางอันควรจะได้เต็มไป ด้วยวินัยของคนทำงาน ซึ่งสนับสนุนโดยการมองว่าเป็นกรรมเก่า เป็นผลอันชอบธรรมที่ควรได้รับและไม่ต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงใดๆ มาเป็นการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมภายใต้เงื่อนไขของการปรับปรุงตนเอง ให้มีความใกล้เคียงบรรทัดฐานร่างกายและจิตใจปกติให้มากที่สุด มาสู่การเริ่มเปลี่ยนแปลงครั้งล่าสุด ที่เน้นการยอมรับความพิการในฐานะอัตลักษณ์ที่แตกต่างและมีสิทธิอันชอบธรรมในการยืนยันความแตกต่างนั้นในสังคม ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เป็นกระแสที่เพิ่งเริ่มต้น และกำลังจะพัฒนาต่อไป

ภายใต้บริบทของวาทกรรมในสังคมดังกล่าว เรื่องเล่ายุคสมัยใหม่ของไทย ทั้งนวนิยายและเรื่องเล่าชีวิต เข้ามามีส่วนร่วมในปฏิสัมพันธ์ทางวาทกรรมข้างต้น ทั้งในแง่ของการผลิตซ้ำ ความสัมพันธ์ของวาทกรรมต่างๆ แบบเดิมๆ หรือความพยายามในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ดังกล่าว นวนิยายไทย ซึ่งเป็นรูปแบบการประพันธ์ที่รับมาจากตะวันตก ที่รองรับความต้องการความบันเทิงจากการอ่านของชนชั้นกลางที่ทวีจำนวนขึ้น มีการนำเสนอความสัมพันธ์ของวาทกรรมต่างๆ ในนวนิยาย ที่ค่อนข้างสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมความพิการในสังคมวัฒนธรรม กล่าวคือ จากการศึกษาวรรณกรรมที่คัดสรร เราสามารถแบ่งช่วง—ซึ่งเป็นการแบ่งที่ไม่เคร่งครัดนัก และเป็นการแบ่งตามแนวเรื่องที่น่าสนใจ—ของนวนิยายไทยที่น่าสนใจเรื่องความพิการออกเป็น ๓ ช่วงใหญ่ๆ ได้แก่ นวนิยายแนวเวทมนิยม-สังคมสงเคราะห์ ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึงช่วงต้นทศวรรษที่ ๒๕๐๐ แต่ก็มีนวนิยายที่แต่งหลังจากนี้ก็เป็นจำนวนมากที่อาจนำเสนอความพิการในแนวดังกล่าว ในนวนิยายแนวนี้ ความพิการถูกนำเสนอด้วยกรอบของบรรทัดฐานร่างกายและจิตใจปกติ ตามวาทกรรมทางการแพทย์ และยูเจนิคส์ และบรรทัดฐานการทำงานตามอุดมการณ์เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ผสมผสานกับวาทกรรมกรรมเก่า ทำให้ความพิการถูกมองว่าเป็นความสูญเสีย เป็น

โศกนาฏกรรม ของชีวิต และเป็นสิ่งที่ควรกำจัดให้พ้นไปโดยทางใดทางหนึ่ง เช่น ความตาย หรือ การรักษาให้หาย ในเชิงการเมืองของกลวิธี่ เนื้อเรื่องนำเสนอตัวละครที่พิการในลักษณะที่เป็นเครื่องมือในการสร้างอารมณ์เป่าประสงคี่ให้แก่ผู้อ่าน เช่น อารมณ์เศร้าสะเทือนใจ หรือเป็นอนุภาคที่ “น่าสนใจ” เช่น การให้ตัวละครเอกมาเป็นคนพิการ เพื่อเพิ่มอุปสรรคของชีวิตหรือเพิ่มความขัดแย้งในจิตใจตัวละคร หรือมิฉะนั้น ก็อาจใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงอะไรบางอย่างนอกเหนือไปจากตัวคนพิการ เช่น การใช้ตัวละครที่พิการมาเป็นสัญลักษณ์ของความเสื่อมโทรมของชนชั้นสูง อย่างเช่นในเรื่อง บ้านทรายทอง บทบาทของความพิการในแง่การกำจัดนี้ มักดำเนินร่วมไปกับความเวทนาสงสาร ซึ่งในแง่กลวิธี่เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอารมณ์สะเทือนใจ แต่ก็มีหน้าที่ขบเน้นความดีงามของตัวละครเอกฝ่ายดีด้วย

นวนิยายในยุคและแนวเรื่องต่อมา ได้แก่ นวนิยายยุคการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งพบมากในนวนิยายในทศวรรษ ๒๕๒๐ ถึง ๒๕๓๐ นวนิยายแนวนี้สนับสนุนวาทกรรมหลักในสังคมไทยเกี่ยวกับความพิการ คือ วาทกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพ คือ สนับสนุนให้ตัวละครที่พิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม คือ สามารถทำงานแข่งขันในระบบทุนนิยมจนประสบความสำเร็จได้ แต่ต้องผ่านกระบวนการบางอย่างที่ทำให้คนพิการนั้น มีลักษณะที่ใกล้เคียงที่สุดกับคนปกติที่มีร่างกายและจิตใจตามบรรทัดฐาน เช่น กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางการแพทย์ เช่น การฟื้นฟูร่างกายด้วยกายภาพบำบัด และอวัยวะเทียม ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ เช่น การฝึกอาชีพ ซึ่งก็เป็นอนุภาคที่สำคัญในเรื่องตลอดจนด้านสังคม คือ การฟื้นฟูเยียวยาจิตใจ การนำเสนอแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยตรงเช่นนี้ พบได้ในนวนิยายเรื่อง ลมหวน และ พระรถ-เมรี นอกจากนั้น ยังมีนวนิยายอีกกลุ่มหนึ่งที่นำเสนอเรื่องราวของผู้ที่ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพและกำลังเข้าใกล้ตัวตนบรรทัดฐานมากยิ่งขึ้นด้วยการเติมเต็มหรือชดเชยความพิการด้วยความสามารถทางสติปัญญาและการทำงาน งานกลุ่มนี้มักใช้ตัวละครเอกที่พิการที่เป็นเพศหญิง เนื่องจากปัจจัยทางสังคมที่ผู้หญิงกลายเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นกลางมากขึ้น และมีกระแสวาทกรรมเกี่ยวกับสิทธิสตรีในสังคมมากขึ้นนั่นเอง ในงานกลุ่มนี้ เราอาจพบการปรากฏของวาทกรรมกรรมาบ้าง แต่มิได้มีความสำคัญมากเท่านวนิยายในยุคเวทนานิยม-สังคมสงเคราะห์ เนื่องจากเรื่องเหล่านี้เน้นการเปลี่ยนสถานะของคนมากกว่าการหยุดนิ่ง แต่ก็มีบทบาทสำคัญในบางเรื่อง เช่น พิมพิลาป ซึ่งผู้เขียนดูเหมือนจะให้เป็นที่สนามการปะทะกันของวาทกรรมทั้ง ๒ แบบ ในแง่การเมืองเรื่องอัตลักษณ์ของคนพิการ แม้เรื่องราวเหล่านี้จะดูเหมือนเชิดชูคนพิการ แต่ก็ต้องเป็นคนพิการที่ “ทำได้แล้ว” คือ ประสบความสำเร็จหรือดำเนินไปตามทางที่เชื่อว่าจะประสบความสำเร็จ—คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการต่อสู้พยายามบากบั่นตามจริยธรรมการทำงานของระบบทุนนิยมเท่านั้น—ซึ่งเป็นเพียงคนส่วนน้อยของคนพิการทั้งหมด—เนื่องจากคนพิการ

ส่วนใหญ่ถูกขัดขวางจากอุปสรรคทางสังคมวัฒนธรรมให้ไม่สามารถเข้าร่วมในระบบได้ อีกทั้ง เรื่องอาจดูเหมือนยอมรับคนพิการ (ที่ทำได้) แต่ก็ยังคงไม่ยอมรับ “ความพิการ” คือ ยังคงมองว่าความพิการเป็นความขาด ความบกพร่อง ที่ต้องการการแก้ไขฟื้นฟูหรือแม้แต่กำจัดอยู่นั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม นวนิยายแนวนี้ก็ยังทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับภาพแบบใหม่ๆ ของคนพิการที่ไม่ได้ผูกติดอยู่กับความเศร้าโศกเพียงอย่างเดียว

นวนิยายในยุคต่อมา คือ นวนิยายในยุคทศวรรษ ๒๕๔๐ ซึ่งอาจเรียกได้ว่า นวนิยายในยุคพหุวัฒนธรรม เป็นนวนิยายที่ปรากฏกระแสของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งมาพร้อมกับการเติบโตของภาคประชาสังคมในทศวรรษที่ ๒๕๔๐ นวนิยายที่นำเสนอในยุคนี้ที่ศึกษา ยังคงมีการสนับสนุนวาทกรรมแบบเดิมๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการตามกระแสหลักอยู่ เช่น การเชิดชูผู้มีความสามารถในการทำงานและความนิยมในรูปลักษณ์ (อย่างน้อยก็หน้าตา) ที่งดงาม ตามบรรทัดฐานการทำงานในระบบทุนนิยมและบรรทัดฐานร่างกายและจิตใจที่ปกติตามวาทกรรมทางการแพทย์ รวมทั้งวาทกรรมกรรมเก่า ซึ่งร่วมกันสร้างความหมายของความพิการให้เป็น “ความขาด” “ความบกพร่อง” “ความสูญเสีย” “อุปสรรค” “ขีดจำกัด” เป็น “ข้างแรม” ของชีวิต ที่ต้อง “เอาชนะ” “ข้ามผ่าน” “ก้าวข้าม” ฯลฯ ฯลฯ ไปสู่สภาพที่ดีกว่า ซึ่งเป็นคำที่มักนำมาใช้เมื่อกล่าวถึงความพิการอย่างซ้ำซาก แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงในการนำเสนอภาพแทนคนพิการและวาทกรรมความพิการที่สำคัญ คือ การนำเสนอร่างกายและเพศวิถีแบบใหม่ๆ ของคนพิการ ซึ่งพบได้ในเรื่อง พระจันทร์ข้างแรม ซึ่งอาจจะได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งจากกระแสสตรีนิยม และการใช้ชีวิตประจำวันในแบบคนพิการและการพยายามให้ความหมายใหม่กับวาทกรรมเดิมๆ เกี่ยวกับความพิการ คือ การตีความคำว่า “กรรม” และการบวชของคนพิการในพระวินัยในเรื่อง พระอาทิตย์คั่นแรม ซึ่งในประเด็นหลัง อาจเกิดขึ้นสอดคล้องกับกระแสความพยายามในการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนพิการกับศาสนา เช่น ที่พบในงานวิทยานิพนธ์ของพิทยา ศรีโกตะเพ็ชร และโครงการวิจัยศาสนากับคนพิการในประเทศไทย ของวิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล ด้วย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการเริ่มยอมรับความพิการในฐานะอัตลักษณ์และรูปแบบของประสบการณ์แบบหนึ่งของคน แม้จะเป็นเพียงในบางแง่มุมก็ตามที่

กล่าวโดยสรุปในภาพรวมได้ว่า วาทกรรมความพิการในสังคมปรากฏและร่วมสร้างความหมายของความพิการในนวนิยายที่ศึกษา และมีลักษณะค่อนข้างสอดคล้องไปกับความเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมความพิการในสังคม เนื่องจากต่างก็เป็นไปโดยมากเพื่อสนับสนุนบรรทัดฐานร่างกายและจิตใจที่ปกติ ซึ่งเป็นอุดมคติอย่างหนึ่งของชนชั้นกลางในสังคมไทย ซึ่งเป็นผู้อ่านส่วน

ใหญ่ของนวนิยายกลุ่มที่ศึกษา อันเป็นนวนิยายประเภทนวนิยายยอดนิยม^๑ นั่นคือ วาทกรรมที่เป็นหลักใหญ่ในการให้ความหมายต่อความพิการเหล่านี้ ได้แก่ วาทกรรมทางการแพทย์และการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งสนับสนุนอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี โดยมีวาทกรรมเชิงศาสนา เช่น วาทกรรมกรรมเก่า และการสงเคราะห์ เป็นส่วนสนับสนุนที่ไม่เคยหายไปจากนวนิยายไทย เพียงแต่จะมีบทบาทมากหรือน้อยในแต่ละเรื่องต่างๆกันไปเท่านั้น

อนึ่ง ในนวนิยายแต่ละเรื่องที่ศึกษา จะเห็นได้ว่า นอกจากวาทกรรมในสังคมที่เกี่ยวกับความพิการโดยตรงจะมีส่วนกำหนดความหมายของความพิการในแต่ละเรื่องแล้ว อุดลักษณะทางวัฒนธรรมประเภทอื่นๆ ก็มีส่วนเช่นกันในการเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับวาทกรรมดังกล่าว และก่อให้เกิดความหมายที่แตกต่างไป ซึ่งบางครั้งอาจสนับสนุนอุดมการณ์เชิดชูความสามารถในวาทกรรมความพิการเอง แต่บางครั้งก็อาจมีความหมายในแง่ขัดแย้งหรือย้อนแย้งกับความหมายเดิมได้ อุดลักษณะทางวัฒนธรรมเหล่านี้ ได้แก่ ชนชั้นของตัวละคร สถานภาพเอก-รองของตัวละคร และเพศสถานะของตัวละครในเรื่องนั้นๆ

ในแง่ชนชั้น นวนิยายส่วนใหญ่ที่ศึกษาจะใช้ค่านิยมของชนชั้นกลางเป็นบรรทัดฐาน และตัวละครชนชั้นกลางเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น คุณค่าตัวตนของชนชั้นกลางในสังคมไทย จากการเปรียบเทียบกับบรรทัดฐานร่างกายและจิตใจที่ปกติ ตลอดจนบรรทัดฐานการเป็นคนที่มีความประพฤติดี—ซึ่งเกี่ยวพันกับการให้ความหมายกับความพิการ—จึงเป็นคุณค่าหลักของเรื่อง และก่อให้เกิดความหมายของความพิการในแง่ความบกพร่องหรือโศกนาฏกรรม ดังได้กล่าวไปแล้ว แต่หากดูในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครชนชั้นต่างๆ ก็จะทำให้เห็นว่า ความหมายดังกล่าวนี้ ยังมีความหมายลัดหล่นกันไปตามสถานะทางสังคมของตัวละครที่พิการอีกด้วย เช่นเราอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า ในนวนิยายตั้งแต่ยุคฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นต้นมา ตัวละครที่ “ก้าวข้ามขีดจำกัด” คือ ความพิการของตนเองได้ มักเป็นตัวละครในชนชั้นกลาง (ซึ่งมักเป็นตัวละครเอก) ในขณะที่ตัวละครที่เป็นชนชั้นล่างในเรื่องเดียวกันนั้น ถ้าไม่ได้รับการนำเสนอภาพว่าเป็นตัวละครที่ไม่พึงปรารถนา และได้รับการดูถูกและมองอย่างเป็นอื่น เช่น ตัวละครตาบอดที่มาจากชนชั้นล่างที่กรรณได้ไปพบในโรงเรียนฝึกหัดคนตาบอด ซึ่งถูกรรณ “มอง” ด้วยความรู้สึกแปลกแยก—ต่างจากความรู้สึกที่กรรณมีต่อพีร์ ซึ่งแม้จะมาจากชนชั้นล่าง แต่ก็ได้รับการเลื่อนชั้นทางสังคมจากการศึกษาและการประพฤติตัวตามขนบมารยาทอันสุภาพเรียบร้อยของชนชั้นกลางไปแล้ว—แล้ว ก็อาจถูกสร้างให้เป็นผู้ที่ยังไม่สามารถ “ก้าวข้าม” ได้

^๑ ตามการแบ่งของชูศักดิ์ ภักฤพลวณิชช์ (๒๕๓๙) ที่แบ่งนวนิยายไทยออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ นวนิยายชาวบ้าน นวนิยายยอดนิยม และ นวนิยาย “สร้างสรรค์”

ตามบรรทัดฐานของชนชั้นกลาง เช่น ทหารผ่านศึกที่วุ่นวายที่ฐานะไม่ดี และตัวละครหญิงพิการที่ยากจน ในเรื่อง พระรถ-เมรี ที่ตัวละครเอกทั้งที่พิการและไม่พิการ มองอย่างรู้สึกว่าเป็นคนละพวกหรือมีเช่นนั้น ก็จะถูกสร้างให้เป็น “ผู้รับการสงเคราะห์” จากตัวละครพิการที่เป็นตัวละครเอกอีกทีหนึ่ง เช่น ที่พบในเรื่อง พิมพิลาป และ บ้านรมณีย์ ที่มีตัวละครที่ “พิการกว่า” ตัวละครเอก เป็นผู้รับการสงเคราะห์อีกทอดหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในชนชั้นต่างๆนี้ เกี่ยวข้องกับสถานภาพเอกรองของตัวละครที่พิการนั้นเช่นกัน ในนวนิยายยุคฟื้นฟูสมรรถภาพจะมีความสัมพันธ์กับเรื่องของชนชั้น กล่าวคือ ตัวละครพิการที่ “ก้าวข้าม” จะเป็นตัวละครเอก ส่วนตัวละครพิการอื่นๆ ซึ่งในเรื่องที่ศึกษามักมาจากชนชั้นล่าง จะถูกนำเสนอเพื่อใช้เปรียบเทียบกับตัวละครเอก เพื่อให้เห็นความสามารถ (ในการก้าวข้ามขีดจำกัด) หรือความดีงาม (ที่ช่วยเหลือผู้ด้อยกว่า) ของตัวละครเอก ดังได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง

ในด้านเพศสถานะ พบว่าในตัวละครในนวนิยายที่ศึกษา ที่มีเพศสถานะต่างกัน ความหมายของความพิการจะถูกทำให้ต่างไป แม้ว่าโดยกรอบใหญ่แล้ว จะเป็นการกำหนดโดยบรรทัดฐานร่างกายปกติและบรรทัดฐานการทำงานเป็นหลัก—ซึ่งทำให้เกิดความหมายของความบกพร่องและการเป็นภาระของผู้อื่น—เช่นเดียวกัน โดยที่ในตัวละครชายนั้น ความพิการจะถูกให้ความหมายว่า ไปลดทอนบทบาทความเป็นชาย ในแง่ของการเป็นผู้นำครอบครัวที่ต้องเป็นหลักทางเศรษฐกิจ เช่น ใน เทพธิดาในฝัน/วิมานในอากาศ และ พระรถ-เมรี และมีความรู้สึกถูกลดทอนคุณค่าในแง่การให้ความสุขทางเพศแก่คนรัก ในเรื่อง เทพธิดาในฝัน/วิมานในอากาศ แต่ส่วนในตัวละครหญิงนั้น แม้ว่าความพิการจะให้ความหมายในแง่ลบ คือ การเป็นภาระ และคุณค่าตามบทบาททางเพศที่ถูกลดทอน คือ การเป็น “ภรรยาที่สมบูรณ์” ที่จะปรนนิบัติสามี แต่ในอีกด้านหนึ่ง ความพิการก็จะไปเพิ่มลักษณะบอบบางน่าทะนุถนอมให้แก่ตัวละครนั้น จนกลายเป็นตัวละคร “หญิงพิการที่น่าทะนุถนอม” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นขนบแบบหนึ่งของการนำเสนอภาพตัวละครหญิงฝ่ายดีที่พิการในนวนิยาย

ในกรณีของเรื่องเล่าชีวิตที่ศึกษา พบว่าเรื่องเล่าชีวิตที่เขียนโดยคนพิการอาจแบ่งตามช่วงเวลาที่ดีพิมพ์ออกได้เป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงแรก ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นเรื่องเล่าชีวิตของนักเขียนเพียงคนเดียว คือ นฤมล จันทรากุล ซึ่งในงานที่เขียนในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๔ นั้น ได้รับอนุญาตว่าเขียนเพื่อต้อนรับบรรยากาศของปีคนพิการสากล อาจกล่าวได้ว่า งานเขียนของนฤมลในช่วงนี้ ได้รับแรงกระตุ้นในการผลิตจากบรรยากาศในความสนใจคนพิการมากขึ้น ส่วนช่วงที่สอง คืองานเขียนที่ดีพิมพ์ในช่วงทศวรรษที่ ๒๕๔๐ เป็นต้นมา งานในช่วงนี้ เกิดภายใต้การสนับสนุนของกระแสพหุวัฒนธรรมในสังคม ซึ่งเติบโตขึ้นเรื่อยๆ และดังนั้น จึงมีการเขียนงานโดยคนกลุ่มต่างๆที่ไม่ใครมีโอกาสได้ดีพิมพ์ผลงานนักในอดีตที่ผ่านมา รวมทั้งกลุ่มคนพิการด้วย และแรงผลักดันอีกส่วนคือ

ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ ที่ทำให้เกิดบรรยากาศความท้อแท้สิ้นหวังในสังคมในหลายส่วน ทำให้งานเขียนเกี่ยวกับชีวิตคนพิการ ซึ่งมักถูกให้ความหมายเชื่อมโยงกับความเศร้าโศก สิ้นหวัง อยู่แล้ว ได้รับการสนับสนุนให้ตีพิมพ์มากขึ้น เพื่อเป็น “กำลังใจ” ให้ผู้อื่นที่สังคมคาดหวังว่ามีสิ่งหนึ่งร่วมกัน คือ ความท้อแท้สิ้นหวัง

เมื่อพิจารณาด้วยทฤษฎีได้ปรับดังกล่าว พบว่า เรื่องเล่าชีวิตที่ศึกษาทั้ง ๓ เรื่อง มีการเขียนเรื่องอยู่ภายใต้กรอบใหญ่ของวาทกรรมความพิการที่สำคัญ คือ วาทกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพ คือ การมองว่าคนพิการควรได้รับโอกาสให้เข้ามาแข่งขัน เป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ โดยผ่านกระบวนการฟื้นฟู ซึ่งอาจเป็นทางด้านร่างกายหรือจิตใจก็ตาม เพื่อให้เข้าใกล้บรรทัดฐานของสังคม โดยเฉพาะบรรทัดฐานทางเศรษฐกิจ คือ การเป็นปัจเจกบุคคลที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยนัยดังกล่าว เราจะพบว่า โวหารหรือโครงเรื่องสำคัญที่ถูกใช้ในเรื่องเล่าเหล่านี้ มักจะได้แก่ เรื่องเล่าการเอาชนะอุปสรรค ดังเช่นที่พบในงานของ นฤมล และวิริยะ ซึ่งจะเล่าถึงชีวิตตนเองตั้งแต่เป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะไม่ดีนัก และต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆจนประสบความสำเร็จในชีวิต คือ การทำงานเลี้ยงตนเองได้อย่างดี และสามารถเป็นนักเรียนที่มีผู้รู้จัก และการได้ไปท่องเที่ยวและเรียนในต่างประเทศโดยลำพังและด้วยเงินของตนเองในกรณีของคุณนฤมล และการเป็นคนตาบอดที่สำเร็จการศึกษาด้านกฎหมายเป็นคนแรกของประเทศ สามารถได้รับทุนไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงระดับโลก และการทำงานเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศไทย ในกรณีของอาจารย์วิริยะ หากแต่ ในงานของนักเขียนทั้งสองดังกล่าว เราจะเห็นได้ว่า โวหารการเอาชนะอุปสรรคมิใช่โวหารหรือเรื่องเล่าเพียงแบบเดียวที่ตัวบทใช้ และแม้เรื่องเล่าการเอาชนะอุปสรรคที่ใช้ ก็มีได้ใช้ในรูปแบบที่เป็นปัจเจกนิยมอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ในงานของคุณนฤมล อุปสรรคที่กล่าวถึงนี้ อาจมีทั้งด้านร่างกาย เช่น การตาบอดอาจทำให้เดินทางลำบาก อยู่บ้าง หรือถูกพวกมิจฉาชีพข่มขู่ แต่เน้นมิใช่อุปสรรคสำคัญที่ตัวบทเน้น อุปสรรคที่ตัวบทเน้นให้ผู้อ่านเห็นนั่น ก็คือ อุปสรรคทางสังคม นั่นคือ การกีดกันของสังคมที่มีต่อคนพิการ/ตาบอด อันเกิดจากอคติต่างๆมากกว่า ประเด็นนี้จะได้รับการขยายความเป็นอย่างมาก โดยใช้โวหารการปลดแอกจากความอยู่ดีธรรมและใช้วาทกรรมสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจนในงานของวิริยะ ซึ่งทำให้เรื่องเล่าของท่านเป็นเสมือนมี ๒ โครงเรื่องในเล่มเดียว คือ โครงเรื่องการต่อสู้เอาชนะอุปสรรค และโครงเรื่องการเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับคนพิการ นอกจากนี้ ในงานของทั้งคู่ โดยเฉพาะวิริยะ จะพบการให้ความหมายใหม่ต่อวาทกรรมดั้งเดิมที่กดทับคนพิการและยังคงมีอยู่ในสังคมไทย คือ วาทกรรมกรรมเก่า และเน้นความเป็นชุมชนของคนตาบอด ซึ่งทำให้เห็นว่า คนพิการหรือคนตาบอดไม่ใช่ผู้โดดเดี่ยวในสังคม แต่มีการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชน นอกจากนี้ ยังมีมุมมองการกดขี่ที่คนพิการประสบ

เชื่อมโยงกับการกดขี่ที่คนกลุ่มอื่นๆ เช่น คนจนและสตรี ได้รับอีกด้วย งานของทั้งคู่ โดยเฉพาะวิริยะ จึงมีลักษณะประนีประนอมอยู่กึ่งกลางระหว่างกระบวนทัศน์ ๒ แบบเกี่ยวกับความพิการ คือ กระบวนทัศน์เชิงปัจเจกบุคคลและการแพทย์ กับ กระบวนทัศน์เชิงการสร้างทางสังคม ในการมองความพิการ

ในส่วนของงานของอาจารย์กำพลนั้น อยู่ภายใต้กรอบของการฟื้นฟูในแง่ที่แสดงให้เห็นถึงการฟื้นฟูเยียวยาจิตใจของคนพิการที่ท้อแท้สิ้นหวังให้กลับมามีความหวังและพลังในการดำเนินชีวิต โดยมีกระบวนกรบางอย่างมาช่วยชดเชยความพิการที่เสียไป ซึ่งในที่นี้ คือ การประสบความสำเร็จทางจิตวิญญาณ คือ การปฏิบัติในพระพุทธศาสนา โดยใช้ไวยาหารการชดเชยทางจิตวิญญาณในการนำเสนอ ซึ่งหากมองจากจุดยืนทางศาสนาแล้ว ก็น่าจะนำไปสู่การละอัตตาของ “การประสบความสำเร็จ” แบบทางโลก ซึ่งก็สอดคล้องกับการที่กำพลได้ให้คำจำกัดความใหม่กับ “การทำงาน” จากเรื่องทางโลกมาสู่เรื่องของจิต แม้จะมีได้ให้ความหมายใหม่กับความพิการในแง่ที่จะลบล้างความหมายของความพิการในฐานะของความทุกข์หรือวิบากกรรมก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี ในแง่ของการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ของความพิการนั้น การที่หนังสือของอาจารย์กำพล ได้มีการวางจำหน่ายในรูปลักษณะของ “หนังสือให้กำลังใจ” เป็นหลัก นอกเหนือจากการเป็นหนังสือธรรมะ ก็อาจทำให้งานชิ้นนี้มีผล—โดยไม่ตั้งใจ—ในการตอกย้ำเรื่องเล่าแบบเดิมๆที่ยังผูกพันกับการเมืองอัตลักษณ์แบบเดิมๆของคนพิการ นั่นก็คือ เรื่องเล่าการเอาชนะอุปสรรคนั่นเอง

ในงานของนักเขียนทั้ง ๓ ท่านนี้ เช่นเดียวกับในนวนิยาย จะเห็นได้ว่าชนชั้นและเพศสถานะก็มีส่วนสำคัญยิ่งในการสร้างความหมายของความพิการ เนื่องจากนักเขียนทั้งสามนั้น มีภูมิหลังมาจากครอบครัวที่ฐานะไม่ค่อยดีนัก โครงเรื่องเอาชนะอุปสรรคของคนทั้งสาม จึงมีลักษณะที่สำคัญ และเป็นลักษณะที่ค่อนข้างเฉพาะของงานเขียนเรื่องเล่าชีวิตของคนพิการไทยในยุคดังกล่าวอย่างหนึ่ง คือ โครงเรื่องแบบ “จากดินสู่ดาว” คือ การไต่เต้าจากการมีฐานะไม่ดีนัก มาสู่การประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งในสังคม ซึ่งเป็นลักษณะที่นำเสนอในงานทั้งสามเล่ม ส่วนในเรื่องอิทธิพลของเพศสถานะที่มีต่อการให้ความหมายของความพิการนั้น อาจพบได้ในงานของนฤมล ซึ่งมักจะสร้างผู้เล่าให้สวมบทบาทเป็นนักผจญภัยหรือนักเดินทางที่เก่งกล้า ซึ่งอาจมองได้ทั้งในแง่การก้าวข้ามขีดจำกัดของความพิการและขีดจำกัดของความเปราะบางในคราวเดียวกัน แต่ในบางตอนก็มีลักษณะที่บ่งบอกถึงนัยยะในเชิงเพศสถานะอย่างชัดเจน เช่น การเป็นผู้หญิงเดินทางที่ถูกกลืนลามโดยชาย การเป็นนักร้องในบาร์ของทหารอเมริกันที่เปรียบเทียบตัวเองด้วยความไม่สบายใจนักกับผู้หญิงที่ทำงานในบาร์ หรือความสามารถในการเลี้ยงลูก เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่า นฤมลสร้างผู้เล่าให้เป็นผู้หญิงในชนบท (รักษวลสงวนตัว มีความเป็นแม่ ฯลฯ) ในบางครั้ง แต่ก็ให้ก้าวข้ามกรอบของบทบาทตามเพศ (กล้าผจญภัย เดินทางคนเดียว ฯลฯ) ในบางครั้งด้วย

จึงอาจสรุปได้ว่า งานเขียนเรื่องเล่าชีวิตทั้งสามเรื่องนี้ ยังคงอยู่ในกรอบใหญ่ของวาทกรรมที่อาจมองได้ว่า ให้ความหมายกับความพิการในแง่ของการเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาอยู่ แต่ในขณะเดียวกัน งานบางเรื่อง ก็มีลักษณะที่ “ก้าวหน้า” ในเชิงการเมืองของคนพิการอยู่ควบคู่กันไป และถ้ามองในมุมกว้างในแง่การปรากฏของคนพิการในพื้นที่สาธารณะ ก็อาจมองได้ว่า ทั้งสามเล่มมีคุณภาพการในแง่ที่ทำให้เห็นว่า ความพิการไม่ใช่เรื่องโศกนาฏกรรมส่วนบุคคลของปัจเจกชนที่โดดเดี่ยวในสังคม แต่เป็นเรื่องของผู้ที่มีประสบการณ์ทางกายที่คล้ายกันที่อาจแบ่งปันประสบการณ์และความรู้กันได้ นอกจากนี้ งานทั้งสามเล่ม ยังได้กลับทศนคติบางประการในสังคมกระแสหลักเกี่ยวกับความพิการด้วย เช่น ความเชื่อที่ว่าคนพิการยังต้องพึ่งพาผู้อื่นในทุกเรื่อง และมีแต่ความเศร้าโศกต่อความสูญเสียของตนเอง ซึ่งงานทั้งสามเรื่องนั้นได้ยืนยันในทางตรงกันข้าม

หากเราเปรียบเทียบเรื่องเล่าเกี่ยวกับความพิการที่แต่งเป็นนวนิยายกับที่แต่งเป็นเรื่องเล่าชีวิต จะพบว่า นวนิยายกลุ่มที่แต่งก่อนยุคฟื้นฟูสมรรถภาพจะให้ความหมายของความพิการในฐานะสิ่งเลวร้ายที่พึงกำจัดให้หมดไป ซึ่งมีได้ปรากฏมากนักในงานเขียนเรื่องเล่าชีวิตกลุ่มที่ศึกษา เว้นบางช่วงในงานของนฤมลที่ยังใช้เสียงของวาทกรรมการแพทย์พูดให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันความพิการเป็นต้น แต่หากเป็นงานนวนิยายในยุคฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นต้นไปแล้ว ก็จะมีลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกับงานเขียนเรื่องเล่าชีวิต คือ การใช้โครงเรื่องแบบการเอาชนะอุปสรรคหรือการสู้ชีวิต แต่สิ่งหนึ่งที่งานเขียนเรื่องเล่าชีวิต โดยเฉพาะของนฤมลและวิริยะมี ที่พบไม่ค่อยพบในนวนิยายที่ศึกษา คือ การมองความพิการในฐานะสิ่งที่เกิดจากการสร้างทางสังคม คือ อุปสรรคด้านอดีตต่อคนพิการที่สังคมมี และโดยเฉพาะในงานของวิริยะ เน้นว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงสังคมในด้านนี้ มิใช่มองความพิการในฐานะอุปสรรคทางกายเท่านั้น โดยใช้วาทกรรมสิทธิมนุษยชน ซึ่งไม่ค่อยพบในลักษณะที่ชัดเจนเช่นนี้ในนวนิยายของไทยเกี่ยวกับความพิการ

งานวิจัยเรื่อง วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย นี้ ศึกษาวาทกรรมความพิการในนวนิยายและเรื่องเล่าชีวิตเพียงกลุ่มหนึ่งเท่านั้น จึงน่าจะมีการศึกษาวิจัยต่อไปถึงการสร้างความหมายของความพิการในนวนิยายกลุ่มอื่นๆ เช่น นวนิยายชาวบ้าน นวนิยายสร้างสรรค์ นวนิยายสืบสวนสอบสวน นวนิยายเยาวชน ฯลฯ และเรื่องเล่าชีวิตของนักเขียนที่เป็นคนพิการท่านอื่นๆ นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ในแง่หนึ่งก็ยังมีควมกว้างในขอบเขตอยู่ ซึ่งงานวิจัยต่อไปอาจศึกษาเจาะจงเฉพาะบางช่วงยุคสมัย รวมทั้งสมัยที่มีได้ครอบคลุมในการศึกษานี้ หรือเฉพาะประเภทความพิการที่น่าเสนอ หรือเฉพาะเพศสถานะหรือวัยของตัวละครพิการที่น่าเสนอได้ รวมทั้งอาจศึกษาเปรียบเทียบงานเขียนเกี่ยวกับความพิการของไทยกับของชาติอื่นๆ ได้เช่นเดียวกัน